

עדה

דעה את
אלק אבך
ועבדהו

פטרון מערכת דעה:

נתנדב לע"נ הרה"ח זאב ב"ר משה ע"ה
וזו' האה"ח מרת פעריל ב"ר טובי"ה ע"ה

גליון רלד - פרשת בלק - שנת תשפ"ה

מהדורת זכרון ברוך: לע"נ הרה"ח ברוך ב"ר פנחס ע"ה - וזו' מרת שיינדל מלכה ב"ר אברהם ראובן ע"ה • הרה"ח יעקב צבי ב"ר מנחם ע"ה - וזו' רחל מינדל ב"ר יחזקאל ע"ה

משנת החסידות

פרשת בלק

ביאורים ויסודות מורחבים בתורת מרן הבעש"ט ותלמידיו זיע"א

מסילת ישרים

שיעורי השקפה ומוסר בדרך החסידות

בכל עת יהיו בגדיך לבנים:

הנשמה צריכה לעבור
ניקיון מידי פעם
עמוד ה

• בתוך המאמר:

- מדוע דוקא בלעם הוא שניבא את מפלת עמלק?
- איך יודעים להכיר על הצלחה שלימה ואמיתית?
- עמלק הוא שגרם שייכשלו ישראל בחטא העגל
- במה נתקיים 'ויהפוך ה' את הקללה לברכה' בנבואת בלעם על עמלק?
- 'נתן גם מחר' של פורים דמוקפין - כענין 'חג לה' מחר' של היום שהובקעה בו העיר
- איזה מעלייתא נרמז בפריצת חומת ירושלים?

אשר יעשה העם הזה לעמך באחרית הימים נבואת בלעם על גדולתם של ישראל באחרית הימים

א

'אחריתו עדי אובד' - עמלק אין לו אחרית

ראשית גוים עמלק ואחריתו עדי אובד

הנה בסוף פרשתו של בלעם, אחר התנבאותיו על ביאת המלך המשיח (ראה רש"י כד, יט), התנבא הוא גם על מפלת עמלק בזמן האחרית, וכמו שנאמר (פסוק כ) **וַיֵּרָא אֶת עַמְלֵק וַיֵּשָׂא מִשְׁלוֹ וַיֹּאמֶר, רִאשִׁית גוֹיִם עַמְלֵק וְאַחֲרֵיתוֹ עַדִּי אָבֹד, וְכוּוֹנָתוֹ, שְׂבָאֲחֵרִית הַיָּמִים יִתְבַטֵּל קְלִיפַת עַמְלֵק, וַיִּמְחָה שְׁמוֹ לַגִּמְרִי מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם.**

בלעם ועמלק בקשר אחד תמצאנו

והטעם שדייקא בלעם הוא שראה וניבא את מפלת עמלק, הוא מפני שבלעם הרשע מקושר עם קליפת עמלק, ושורשו אחד עמו, וכענין שאמרו המקובלים (ראה בני יששכר אדר ג, ה, בשם הליקוטי שושנים שהביא כן בשם לימודי האר"י, וראה ליקו"ת בפרשתו; וראה גם מה שהביא שם מהרמ"ע מפאנו ז"ל) **ש'בלעם ועמלק בקשר אחד תמצאנו**, כלומר שבלעם ועמלק שורשם אחד באחיזתם בקליפה, והוא בדעת דסט"א, עיי"ש. ונמצא שבלעם יש לו שייכות לקליפת עמלק, וממילא שניהם סופם להיאבד עדי עד(ס).

עמלק אין לו שייכות לתיקון השלם

והנה הטעם לכך שאבדת עמלק ומפלתו השלמה תהיה דוקא לעתיד לבוא, כבר ביארנו בארוכה (גליון ריז), שזה **מפני שבזמן ההוא יבוא כל העולם אל תכליתו ותיקונו השלם**, וממילא עמלק היוצא מזרע עשו, ה'שוא שבראתי בעולם' (בר"ר סג, ח), אין לו שייכות כלל לתכלית זה, ואדרבה כל מהותו וישותו סותר לגמרי את כל טעם בריאת העולמות, ועל כן סופו הוא אבדון ומיתה, ואחריתו הוא עדי אובד.

עיקר מפלת עמלק בזמן ה'מחר'

ונתבאר שם עוד, שמטעם זה רואים כסדר שביטולו של עמלק הוא בהתעוררות זמן ה'מחר' דוקא. ראשית מצינו כן במלחמת עמלק הראשונה כאשר בא להילחם בישראל בעת היותם ברפידים, נאמר שם בתורה (שמות

יז, ט) **'וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל יְהוֹשֻׁעַ בַּחַר לָנוּ אֲנָשִׁים וְצֵא הִלָּחֵם בְּעַמְלֵק מִחַר אֲנֹכִי נָצַב עַל רֹאשׁ הַגִּבְעָה'.** עוד מצינו כן מסופר בכתוב (שמואל א, ל) כאשר נלחם דוד עם העמלקים בצקלג, נאמר שם (פסוק יז) **'וַיָּכֶם דָּוִד מִהַנְשָׁף וְעַד הָעֶרֶב לַמַּחֲרָת, וְכָתַב שָׁם רֶשֶׁת'.** (וכענין זה בילקו"ש אסתר תתרי"ז), וז"ל: למחרתם - **למודים הם העמלקים ללקות ביום מחר**, כמו שנאמר מחר אנכי נצב וגו', לכך נאמר למחרתם, עכ"ל. וכן במגלת אסתר מצינו כן כמה פעמים, שההתגברות על עמלק נעשה בהתעוררות יום המחר, וכפי שנאריך בזה להלן בעז"ה.

'מחר' מורה על זמן האחרית - שיתבטל הוא לגמרי

והביאור בכך הוא ע"פ האמור - ששלימות ביטול עמלק הוא בזמן האחרית, כי הנה אמרו חז"ל (מכילתא בא פ"ח, הובא ברש"י שם יג, יד) **'ש' מחר לאחר זמן'**, כלומר שלפעמים יש לכנות את האחרית בתיבת 'מחר', כי תיבת 'היום' מורה על הזמן ההווה עתה, ומאידך 'מחר' נאמר על העת העתיד לבוא.

ומעתה מאחר שכל מפלת עמלק היא מצד האחרית, שאז הוא 'עדי אובד', מהאי טעמא הוצרכו תמיד ללחום כנגדו בזמן ה'מחר', המורה על זמן האחרית, כיון ששם הוא בטל ומחוי.

גם בעולם הזה מתחילה מפלת עמלק בהגעתו אל האחרית

ומהאי טעמא מצינו גם בעולם הזה, שכאשר עמלק מגיע למקום האחרית ולתכליתו שלמותו, הנה באותה שעה הוא מתחיל ליפול ולירד שאולה. כי כן חוינו במגילת אסתר, בשעה שהגיע המן הרשע, נצר ודון מזרע עמלק, לשיא מעלתו וגדולתו, אחר שגדלו המלך ונשאו מעל כל השרים אשר אתו, עד שגם אסתר המלכה לא הזמינה אל המשתה אשר עשתה כי אם אותו בלבד, שהיא היתה ההצלחה הגדולה ביותר אליו, וכמו שהוא בעצמו השתבח בזה לפני רעיו וידידיו, וכדכתיב (אסתר ה, י-יב) **'וַיִּשְׁלַח וַיָּבֵא אֶת אוֹהֲבָיו וְאֶת זֶרֶשׁ אִשְׁתּוֹ, וַיִּסְפֹּר לָהֶם הַמֶּן אֶת כְּבוֹד עֲשֵׂרוֹ וְרוֹב בָּנָיו, וְאֵת כָּל אֲשֶׁר גָּדְלוֹ הַמֶּלֶךְ, וְאֵת אֲשֶׁר נִשְׂאוֹ וגו'.** ויאמר המן אף לא הביאה אסתר המלכה עם המלך אל המשתה אשר עשתה כי אם אותי, וגם למחר אני קרוא לה עם המלך, - הנה אז ממש החלה מפלתו. שהרי במעמד ההוא יעצו לו לעשות עץ גבוה חמשים אמה (פסוק יד), ומכך נהפך עליו הגלגל, שבאותו הלילה 'נדדה שנת המלך' (שם ו, א), עד שציוה המלך לתלותו על עץ זה גופא אשר הכין לו.

פטרון הגליון - תמוז

נתנדב לעילוי נשמת

הרה"ח ר' אהרן ב"ר ישראל הכהן שבאנגעלעט ע"ה
נלב"ע כ"ה תמוז תשמ"ז לפ"ק

ב. ביאת עמלק קודם מתן תורה גרם בישראל חסרון קצת, שמכך הוצרכו כפייה, וממנו נשתלשל גם עון העגל, ולכן כשיבקש בלעם לעזור את חטא העגל הוצרך להתנבאות על מפלת עמלק הגורם לכך. וביקש שיהא אחריתו כמו העם ישראל שיזכו לתכלית הטוב באחריתם.

ג. י"ז בתמוז הועד להיות יום טוב - לולא שנעשה בו העגל, ועתיד הוא להיות 'חג לה' ב'מחר' לאחר זמן. כי ע"י מפלת עמלק בזמן המחרת, יתוקן עון העגל שגרם הוא בתחלה.

תכלית נכונה - כאשר האדם מרגיש בה סיפוק ושלימות

ועומק הענין בזה הוא, כי מהות ה'אחרית' על נכון היא, **כאשר מגיע האדם למעלה ושלימות מסויימת, עד שהוא מרגיש בה כי אכן זוהי תכלית נכונה ואמיתית, אשר אליה אכן התכוון בכל עבודתו והשתדלותו משך ימי חייו, ולא עוד, אלא שכדאי היו כל המעברים והקשיים שעברו עליו עד הנה כדי לבוא לתכלית נרצה זאת, וכענין 'ותשחק ליום אחרון' (משלי לא, כה). ו'אחרית' כזאת בלבד נקראת אחרית ושלימות נכונה.**

לעומת כן טוען המן 'וכל זה איננו שוה לי'

אמנם אצל המן הרשע מצינו ההיפך מכך, כי במאורע הנזכר, הרי עודו מדבר עם אוהביו אודות גודל מעלותיו והישגיו בכל מה שגידלו ונשאו המלך, ואת אשר הביאיו אסתר לשתות עם המלך, וגם למחר הוא קרוא לה שם, - הנה כל הגדולות והנפלאות עדיין לא הספיקו אל הרשע הזה, ועל כל אלה הסיק 'וכל זה איננו שוה לי' (פסוק י"ג), וכלומר **שכולם אינם כדאי לו, והוא לא מרגיש בהם שום תכלית וסיפוק של אמת.** והנה מכך נראה בהדיא שאין לו אחרית ושלימות אמיתית, ושכל אחריתו הוא עדי אובד.

מפלת המן ע"י 'וגם למחר אני קרוא עם המלך'

וזו היתה גם כונת אסתר המלכה שזימנה את המלך והמן אל המשתה ביום ה'מחר', ואמרה למלך (פסוק ח') 'ומחר - דייקא - אעשה כדבר המלך'. וזה מפני שידעה שבהזמנה זו הגיע המן לתכלית ההצלחה שאפשר לו לבוא אליה, לפיכך ביקשה עתה לעזור עליו את בחי' 'מחר', שהיא מדרגת ה'אחרית' של עמלק, ומה עצמו תבוא מפלתו השלימה, כיון שאחריתו אינה אלא כליה ואבדון.

ואכן מיד אחר שהזכיר המן בדבריו 'וגם למחר אני קרוא לה עם המלך', אמר 'וכל זה איננו שוה לי' - המורה על שאין לו שום תכלית ואחרית טובה, ומני אז דוקא התחילה הקערה להתהפך על פיה, עד שנפל לגמרי ונתלה על העץ. כי כאמור, בהתעוררות ענין ה'מחר', המורה על דרגת האחרית, נעשה הכנעה וביטול לקליפת עמלק, ואחריתם עדי אובד.

ב.

נבואת בלעם על מפלת עמלק - שגרם את חטא העגל

בלעם רצה לעזור את חטא העגל

והנה קודם נבואתו של בלעם שהתנבא על מפלת עמלק בסוף יומיא, נאמר בפסוק (כד, א) 'וירא בלעם כי טוב בעיני ה' לברך את ישראל וגו' וישת אל המדבר פניו, ותרגם אונקלוס 'ושוי לקבל עגלא דעבדו ישראל במדברא אפיה' (עי' ברש"י), והיינו שביקש עתה לעזור קטרוג על העם ישראל בהזכירו עליהם את חטא העגל.

חסרון שלימות הרצון בקבלת התורה - מכח מלחמת עמלק שקדמה לה

ונודע מה דאיתא בספרים הק' (מוזכר פעמים רבות בספח"ק 'שפת אמת'; וראה זוה"ק ח"א כח,); כי חטא הלזה נגרם בעקבות בואו של עמלק ימ"ש להילחם בישראל לפני מתן תורה, כי במה שנשפט להם אז קודם בואם להר סיני, בכך הכניס בהם איזה קרירות בקבלת התורה, וכטעם (דברים כה, יח) 'אשר קרך בדרך', ומה נתגלגל הדבר שגם בשעת מתן תורה גופא לא היתה לישראל שלימות הרצון לקבל את התורה. ואע"פ שכבר הקדימו נעשה לנשמע וקיבלו את עול מלכותו ברצון, מכל מקום - במדה מסויימת - לא היה זה בשלימות גמורה, עד שעדיין הוצרכו גם לכפייה לקבל את התורה.

מכך נמשך גם עשיית העגל

ומכך שחסרה לישראל איזו שלימות בקבלת התורה, נשתלשל הדבר עוד עד שנכשלו אח"כ בעשיית העגל, ואמרו (שמות לב, ד) 'אלה אלהיך ישראל'. כי מה שיכלו הם להיכשל בחטא כזה בסוף ארבעים יום למתן תורה, אינו אלא מכח איזה חסרון ופגם שהיה בעצם קבלתם את התורה מרצון. אולם כאמור כל זה נהיה להם בסיבת ביאתו של עמלק והילחמו עמהם קודם מתן תורה⁽²⁾.

בנס פורים הדור קבלה ברצון

[ואכן מטעם זה כאשר התנוסס השי"ת עם עמו ישראל בנס פורים, קיבלו אז ישראל את התורה ברצון גמור, וכמו שאמרו ז"ל בגמ' (שבת פח.) 'הדור קבלו בימי אחשוורוש', כי ע"י ביטול קליפת עמלק, יכלו בני ישראל לבוא לידי שלימות הרצון בקבלת התורה].

נבואת בלעם על אבדת עמלק - הגורם את חטא העגל

ולפיכך כאשר ביקש כאן בלעם הרשע להסטיין על ישראל על מה שחטאו בעגל, הנה תחת שיתעורר הקטרוג עליהם, אדרבה, התנבא הוא אז על שאל

המלך שיכניע את עמלק, וכמו שאמר (כד, ז) 'וירום מאנג מלכו' - שקאי על מלך הראשון שבישראל שיכבוש את אגג מלך עמלק, וכפרש"י. והטעם, כי גלוי וידוע לפני הקב"ה שבני ישראל בעצמם קדושים ונאמנים המה להשי"ת, ולעולם אינם משתחווים לאלילים, וכל חטא העגל נגרם להם רק ע"י קליפת עמלק - שהוא 'אל אחר' [בגמ' 'עמלק'], ה'אל זר' שבתוך ליבו של אדם (עי' שבת קה,); שהם הקרו את ישראל קודם קבלת התורה, וממילא אשמים הם ג"כ במה שנכשלו ישראל אח"כ בחטא העגל. על כן כאשר שת בלעם את פניו אל החטא שנעשה במדבר, הנה אדרבה הזכיר בזה לפני השי"ת את אמיתת הדבר, מי הוא אכן האשם בזה, ולכן שם ה' דבר בפיו להתנבא על מפלתם של עמלק.

'להטיבך באחריתך' לעומת 'אחריתו עדי אובד'

ויוסף עוד בלעם להגיד את העתידות שיתרחשו באחרית ימי עולם, ואמר (שם פסוק י"ד) 'ועתה הנני הולך לעמי, לכה איעצך אשר יעשה העם הזה לעמך באחרית הימים', ואז התנבא על גדולת ישראל לעתיד, באמרו (פסוקים יז-ט) 'אראנו ולא עתה אשורנו ולא קרוב, דרך כוכב מיעקב וקם שבט מישראל ומחץ פאתי מואב וגו', וירד מיעקב' וגו', והיינו שהעתיד והסוף של בני ישראל תהיינה טוב מאוד, וכטעם 'להטיבך באחריתך' (דברים ח, טו). ומאידך עמלק, המתנגד הגדול לעם ישראל, יאבד לגמרי באחרית הימים, וכמו שהסיק 'ואחריתו עדי אובד'.

ולפי האמור כאן יובן ביותר למה נאמרה נבואה זו דוקא ע"י בלעם, ודייקא עתה, כי כמו שבכל דבריו שם שם ה' בפיו לומר את היפך כוונתו, כן בדבר הזה, שמאחר שרצה הוא לעזור את כח עמלק וחטא העגל, הנה אדרבה סיפר אז לבלק כיצד בסוף הימים תהיה מפלה שלימה לעמלק, וייאבד מן העולם.

בקשת בלעם 'ותהי אחריתי כמוהו'

ואכן מהאי טעמא, מאחר שידע היטב את סופו המר של עמלק, לפיכך התפלל על עצמו בתחילה 'ותהי אחריתי כמוהו' (כג, י; ראה ליקו"ת בפרשתו), כלומר שביקש שהוא לא יאבד עם עמלק שותפו, אלא יהא אחריתו כעם ישראל שאחריתם ישגא מאוד (עי' א"ח יב, ז).

ג.

תיקון עון העגל בזמן ה'מחר' - ע"י ביטול קליפת עמלק

חטא העגל ושכירת הלוחות ביום י"ז בתמוז

והנה בסוף הארבעים יום למתן תורה, ביום ט"ז לחודש תמוז, כאשר ראה העם כי בושש משה לדרת מן ההר, ולא עוד, אלא שבא השטן וערבב את העולם, והראה דמות חושך ואפילה וערוביאי, אזי עלתה חשש בלבם לומר שבוודאי מת משה, שהרי כבר באו שש שעות ולא בא. ונאמר בכתוב (שמות לב, א-ה) 'ויקהל העם על אהרן ויאמרו אליו קום עשה לנו אלהים וגו' כי זה משה האיש אשר העלנו מארץ מצרים לא ידענו מה היה לו, ויאמר אליהם אהרן פרקו נזמי הזהב וגו', ויתפרקו כל העם את נזמי הזהב אשר באזניהם ויביאו אל אהרן, ויקח מידם ויצר אתו בחרט, ויעשוהו עגל מסכה, ויאמרו אלה אלהיך ישראל אשר העלוך מארץ מצרים, וירא אהרן ויבן מזבח לפניו, ויקרא אהרן ויאמר חג לה' מחר'.

אך ויהי ביום המחרת, בשבעה עשר בתמוז, וירד משה מן ההר ושני לוחות העדות בידו וגו', ויהי כאשר קרב אל המחנה וירא את העגל ומחולות, ויחר אף משה, וישלך מידו את הלוחות, וישבור אותם תחת ההר (שם פסוקים טו-יט). והיינו שבמקום שיתן את הלוחות לבני ישראל, ואשר אז היה היום הזה יום מועד ושמחה לישראל, יום שנגמר בו מתן תורה, וכדרך שכתב הרמ"ע מפאנו (מאמר חיקוק דין ח"ב פט"ז), כי אילולא נשתברו הלוחות, היה משה רבינו ע"ה מגיע עד שערי גן עדן עם לוחות העדות על שתי ידיו, והיה מסיר משם את הכרובים ואת להט החרב ופותח את דרך עץ החיים, עכ"ד, הרי שהיום הזה היה מיועד לתיקון השלם וביטול המיתנה לגמרי. אך למעשה נהפך לאבל מחולגין, ונשתברו בו הלוחות, ומני אז נקבע הוא ליום מוכן לפורענות רח"ל.

'חג לה' מחר' - יש 'מחר' לאחר זמן

אמנם כתב האריז"ל (ליקו"ת כ תשא) על מה שאמר אהרן בעת עשיית העגל 'חג לה' מחר', שכונת 'מחר' כאן הוא על העתיד, כי יש מחר לאחר זמן, ועתיד הקב"ה להפוך את יום הזה ליום טוב, עיי"ש. אלא שלעת עתה עדיין לא זכינו לכך, כי חטא העגל גרם שנשתברו הלוחות באותו היום, וממילא נהפך היום הזה ליום גבר האויב'.

א. ואכן כי כן מצינו שהשוו שניהם למוות באותה מיתה עצמה, כי דרך שנאמר בעמלק (שמות יז, יג) 'ויחלוש יהושע את עמלק ואת עמו לפי חרב', כמו כן היתה מיתתו של נביא אומות העולם בחרב, וכדכתיב (להלן לא, ח) 'ואת בלעם בן בעור הרגו בחרב'.

ב. ובזה פירש בספח"ק הנ"ל (פרה תר"ח) מה שנאמר בשעת חטא העגל (שמות לב, יז) 'וישמע יהושע את קול העם ברעה, ויאמר אל משה קול מלחמה במחנה', כי 'מלחמה' זו הנאמרת סתם קאי על מלחמת עמלק, דכתיב ביה (שם טו, יז) 'מלחמה לה' בעמלק', ויהושע בן נון הרגיש שהתעוררה כאן המלחמה עם עמלק, שמכחו עשו ישראל את העגל, ועל כך אמר 'קול מלחמה במחנה'.

סיכום ותמצית:

ד. הובקעה העיר שבים הזה נגרם ג"כ כהמשך לחטא העגל, ועל כך נקבע יו"ט פורים - זמן מחיית עמלק - מיוחד לעיירות המוקפות חומה ביום ה'מחר', להורות על תיקון חומות ירושלים בזמן ביטול קליפת עמלק, ודייקא מימות יהושע בן נון, הלוחם הראשון עמו.

ה. 'חומת ירושלים' היתה כדי לכסות האוצרות הגנוזים בה, ולעיתים 'פרזות תשב ירושלים' - שהחומה לא יכסה אלא היא כגילוי. מדרגת 'מחר' היא ענין תיקון השלם וביטול המיתה, ונעלמה לפני מן החומה. ובבקיעת העיר נעשה כעין הכנה להתגלותה באחרית הימים, וזהו חלק הטוב המונח בתוך הפורענות עצמה. וכמו כן שושן פורים לעיירות שאין להם חומה עתה, המורה על התגלות דברים נעלמים, וכטעם 'מגלת אסתר'.

בקיעת החומה ב"ז בתמוז - הכנה ל'פרזות תשב ירושלים'

בכל פורעניות גנוז גם דבר טוב ומעלותא

אמנם באמת נודע, שבכל מאורע הנעשה לישראל, אף בזמן שלפי פשוט נחשב הדבר לפורעניות ולמצאות לא טובה, מכל מקום בעומק הדברים יש בו גם תיקון ומעלותא, ואדרבה, התרחשות זאת מורה על ענין גדול ונשגב שיתגלה בסוף בזמן הנרצה.

בקיעת החומה ב"ז בתמוז - כענין 'פרזות תשב ירושלים'

והכי נמי נמצא בדין, בפורענות הזאת שנעשה בשבעה עשר בתמוז שהובקעה בו העיר, הנה על אף שבפשוטו הרי זה מאורע קשה מאוד לישראל, שנפרצה חומת ירושלים, ובכך יכלו אח"כ האויבים להיכנס אליה ולעשות בה כרצונם רח"ל. אמנם בהסתכלות פנימית יש לומר, שבקיעת חומות ירושלים מורה על מדרגה נעלה ונשגבה, וכענין זמן העתיד שנאמר עליו (וכריה ב. ח) 'פרזות תשב ירושלים', ופירש שם רש"י ז"ל: 'מאין חומה'.

בימות המשיח יתגלו כל האוצרות הגנוזים שבירושלים

והענין בזה, כי הנה מה שירושלים עיר הקודש מסובבת בחומה, מורה על כך שטמונים בתוכה אוצרות יקרי ערך למאוד, שצריכים לשמרם ולהסתרים היטב כדי שלא יושפּתם עין כל רואה, וכדרך שמכסים כל דבר יקר בפני כל אדם. אמנם לעתיד לבוא בימות המשיח יפתח ה' את אוצרו הטוב, ואזי יתגלו כל האוצרות הגנוזים האלו שהיו מכוסים עד הנה ע"י החומה, כי אז יקבע כשחר אורך (ישעיה נח, ח), ולא יכנף עוד מוריד (שם ל, כ), ולא יהיה עוד שום מחסה ומסתור שיכסו על כל הסגולות ההמה בעת ההיא.

מדרגת 'מחר' היא חיים נצחיים שבזמן תיקון השלם

ולפי זה יש לומר גם בעניינינו, כי הנה ענין 'מחר' - זמן האחרית, מורה על מדרגה נעלה מאוד, וכמו שלמדנו לעיל בשם הרמ"ע מפאנו ז"ע שיום שבעה עשר בתמוז - בח' 'מחר' - הועד לזמן תיקון השלם וביטול גזרת מיתה לגמרי, שהוא שלימות מתן תורה. ויש ללמוד כן גם מכך ש'מחר' מרמז על ביטול ומחייתו של עמלק, וזה רומז על שמאידך גיסא, כלל ישראל המעוותים ל'להטיבך באחריתך', היינו לומר שהם יזכו לבח' חיים נצחיים - היפך המיתה והאבדון הנצחי של עמלק.

בעת החורבן נעשה הכנה לזמן העתיד

אמנם מדרגה זו היתה כמסוּה ונעלמה מאז נכשלו ישראל בעגל, והיתה מסובבת עם חומה גדולה ובצורה כדי שלא ישלוט בה עין כל חי. אולם בעת שהובקעה העיר בעת חורבן ירושלים, שנתגלה אז כל המונח לפני מן החומה, היתה בזה כעין הכנה לזמן תיקון השלם, שאז 'פרזות תשב ירושלים', כלומר שאז לא תהא חומת ירושלים כמסתיר ומכסה, אלא כמגלה כל הדברים הנעלמים שבתוכה (ואכתמל"ב).

פורים דמוקפין לעיירות שאים להם חומה עתה - הארה מ'פרזות תשב ירושלים'

ומעתה יש לומר, שמשמע זה קבעו חז"ל את יום פורים דמוקפין לעיירות אלו שהיו מוקפות חומה בימות יהושע בן נון בלבד, אך באותם הימים שהיתה ארץ ישראל חריבה כבר לא היתה חומה לערים אלו (ראה ירושלמי מגילה פ"א ה"א). ועומק הדברים בזה יובן היטב ע"פ האמור.

כי מה שאין להם חומה עתה, מורה שהעניינים הנעלמים והסתומים שהחומה כיסתה עליהם בימים הקודמים, באו עכשיו לידי גילוי, והיינו שמאיר הארה מזמן העתיד שיתגלו כל החמדות הגנוזות והסתומות. ואכן יו"ט פורים מסוגל ביותר לכך, כי כל מהותו הוא כענין 'מגלת אסתר', כלומר שבו מתגלים דברים כאלו שהיו בתחלה מוקפות חומה, ועתה נתגלו ואין להם חומה, להורות על הארת 'פרזות תשב ירושלים' המאיר ביו"ט זה, ובו מתגלה בח' 'מחר' אשר על ידו נמשך מפלת עמלק^(ט).

ולפי דברינו האמורים בענין שורש פגם העגל יומתק הדבר מאוד. שהרי נתבאר שכל עון זה נגרם בכח ביאתו של עמלק ימ"ש לפני מתן תורה, שמכך נהיה איזה חסרון בכלל ישראל וממנו נמשך אח"כ את חטא העגל. ואם כן, כיון שעמלק הוא שגרם את פגם זה, מעתה גם התיקון על כך יהא בעיקר בעת שתבטל קליפתו הרשעה מן העולם. ומאחר ששלימות מפלת עמלק ומחייתו הגמורה היתה בעת ה'מחר', המורה על האחרית שעתיד הוא אז להיאבד, לכן שפיר בזמן ה'מחר' ישוב היום הזה להיות למועד וחד^(ג), כי אז יתוקן חטא העגל בשלימות, ו'שמחה שמעולם על ראשם' (ע"פ ישעיה לה, י; שבת פח. ט').

ד.

שושן פורים למוקפין חומה - התעוררות 'חג לה' מחר' של היום שהובקעה העיר

יום גבר האויב ותקבע העיר

והנה מכח חטא העגל שהפך את יום י"ז בתמוז ליום אבל - עד זמן העתיד שיחזור להיות חג לה', נשתלשל הדבר במשך השנים שנעשו בו עוד כמה פורעניות לישראל, וכפי שנמנו במשנה (תענית כו.) חמשה דברים שאירעו את אבותינו בשבעה עשר בתמוז. ואחד מהם הוא שבו ביום הובקעה העיר, כלומר שבים הזה גבר האויב, ופרצו השונאים את חומת ירושלים, ותיבקע העיר, וכל זה נגרם מכח שבירת הלוחות שנעשתה בשעת חטא העגל.

ע"י מחיית עמלק יתוקנו חומות ירושלים

והנה מאחר שחטא העגל גרם שתיבקעה חומות ירושלים, וכל אותו החטא הרי בא ע"י קליפת עמלק כאמור, אם כן לעתיד לבוא שיתבטל זכר עמלק, ויימחה שמו מתחת השמים, שאז יתהפך יום י"ז בתמוז להיות חג לה', אזי יתוקן גם פגם זה של 'הובקעה העיר' שאירע באותו היום, ותיכנה חומות ירושלים (ע"פ תהלים נא, כ).

פורים למוקפין חומה ביום ט"ו אדר

וע"פ הדברים האלה יובן היטב את מהותו של היום טוב 'שושן פורים' שקבעוהו חז"ל (מגילה ב.) ביום ט"ו באדר, לכרכים המוקפים חומה מימות יהושע בן נון, והוא לזכר למה שביקשה אסתר מאחשוורוש (שם ט, יג) 'נתן גם מחר ליהודים אשר בשושן לעשות כדת היום'.

בקשת אסתר 'נתן גם מחר' - לעורר את אחרית עמלק

כי הנה הטעם שבאה אסתר בבקשה לפני המלך באמרה 'אם על המלך טוב ינתן גם מחר לעשות כדת היום', הוא על דרך האמור לעיל שעיקר מפלת עמלק באה מכח התעוררות זמן המחר - שאז הוא עדי אוכד. ולפיכך בעת ההיא כאשר התגברו היהודים על קליפת עמלק, ונקלחו ביום י"ג אדר לשלוח יד במבכשי רעתם, ויכו באויביהם ויעשו בשונאיהם כרצונם, רצתה היא לעורר את מחייתו השלימה שבזמן העתיד, ולפיכך ביקשה מן המלך ש'נתן גם מחר' ליהודים אשר בשושן, כדי לשרש אחריו ביותר.

פורים ביום ה'מחר' למוקפין חומה - לתקן פגם 'הובקעה העיר'

והנה לזכר זה קבעו אח"כ בחמיני ז"ל את היום הזה לאנשי כרכים המוקפים חומה לחוג בו את חג הפורים. והענין, כי יום זה - שהוא בבחי' 'מחר' - מרמז על אבדון קליפת עמלק באחרית הימים, ומאחר שעמלק ימ"ש הוא שגרם שתיבקע חומות ירושלים, לכן היום הזה שמתעורר בו זמן האחרית, ומתקיים בו ביותר ביטול עמלק, מורה על תיקון פרצת חומות אלה שיעשה לעתיד - בזמן ה'מחר'. ולפיכך נקבע היום הזה לזמן מחיית עמלק לעיירות ה'מוקפין חומה'.

דייקא למוקפין חומה בימות יהושע בן נון - הלוחם הראשון עם עמלק

וכמו כן נקבע הוא לעיירות כאלו המוקפים חומה 'מימות יהושע בן נון' דייקא. והטעם, כי יהושע בן נון היה הלוחם הראשון עם עמלק במלחמתם עם ישראל בימים האחרונים, לפני שצויה לו משה רבו 'צא הילחם בעמלק מחר', ויחלוש אותו עמו עליו חרב, וממילא על ידו תתוקן גם חומת ירושלים שנחרבה מכוחו של אותו רשע.

ג. והדבר עולה היטב עם מה שאיתא מהאריז"ל (משנת חסידים תמוז אב פ"א) שהצירוף של שם הוי"ה השולט בחודש תמוז יוצא מסופי תיבות הפסוק הנזכר 'וכל זה איננו שיה' ל"י שאמר המן, המורה על שאין לו תכלית ואחרית כלל, ומאז ואילך התחיל הוא ליפול. כי אכן בזמן האחרית - הרמז בשם הוי"ה הנדרש בסופי התיבות דייקא - תבוא מפלתו השלימה, ובכך יתוקן את עון העגל שגרם הוא ברשעותו.

ד. 'קודם החטא היו מוכנים בני ישראל לקבל לוחות הראשונות בקולי קולות, היינו שהיה מתוקן כל העולם והיו משועבדים כל האומות תחת בני ישראל ולא היה הסת"א יכול לעכב התפשטות התורה, והיה הולך מסוף העול כו'. אך אחר החטא נאמר אין לך יפה מן הצניעות, שצריך להיות התיקונים בהסתור. וזה היה מקטרג אותו רשע, באשר בני ישראל חטאו, ואינם יכולים לתקן ולקבל הקול גדול. אכן באמת כל זה עשו הרשעים, ועל ידי מלחמת עמלק תתרשלו בני ישראל מלהיות מוכן לתקן הכל, ולכן נשבע הקב"ה שאין שמו שלם עד שימחה שם עמלק במהרה בימינו, ואז יתקדש שמו הגדול. ואיתא (ב"ב יד.) שברי לוחות מונחים בארון, והיינו כי בודאי המתנה שנתן לנו הקב"ה לא היה למגן, ואם כי אז לא היינו ראויים לקבל, ונגזנו בארון, ונשברו הלוחות ב"ז בתמוז, וצריכים לתקן כל אלה השברים, וזה היא באמת כמו פיזור וגלות בני ישראל בכל הארצות כדי ללקוט אותן השברים, וכשיתוקן הכל נוכל לקבל הלוחות הראשונים. ולכן איתא ביסם האר"י ז"ל חג לה' מחר, שלעתידי יהיה י"ז בתמוז יום טוב, כי מצד נתינת הלוחות בודאי היה יום טוב גדול, ורק מצד שאיננו יכולים לקבל נהפך לנו לאבן מחולק, וכשיתוקן הכל יתקן לנו שבעה עשר בתמוז לשישון ושמחה, וכמו שכתוב (זכריה יט, ט) צום הרביעי וגו' יהיה לשישון' (שפת אמת בפרשתנו, שנת תרמ"ח ד"ה במדרש).

ה. ואכן נודע מה דאיתא בגמ' (מגילה יד.) שיו"ט פורים הוא יציאה 'ממיתה לחיים', שהיא הארה מבחי' חיים נצחיים מזמן העתיד בביטול קליפת עמלק.

א.

קלי' מואב באה למנוע את המשכת 'מאה ברכות'

וירא בלק בן צפור את כל אשר עשה ישראל לאמורי (כב, ז).

איתא באריה"ק ב"מ (ע"י ע"ח של"ט דרוש ה; שער החודים פ"ט) סדר שלם איך פועלת המשכת הקדושה מן הכח אל הפועל, ודבריו הק' מיוסדים על יסוד דברי הוזה"ק בפר' לך לך (ח"א עז: ספרי תורה). ומבואר שם כי המשכה זו נקראת 'הולדה' בקדושה, כי כל מציאות של קדושה היוורת להיות מציאות בפועל ממש בעולם הזה, היא בבחי' 'לידה' של האור הרוחני בעולם הגשמי. ודבר זה פועל באופן הנקרא 'אור מים רקיע' ואחר כך 'מאה ברכות', כי ההתחלה היא בבחי' מוחין המכונים 'אור', ואחר כך נמשכים המוחין יותר למטה בבחי' 'שיפה' שהיא נקראת 'מים', ואז מתרקמת הטיפה ומתפשטת וזהו בחי' 'רקיע', ועל ידי סדר זה יכולה הקדושה לצאת מן הכח אל הפועל ממש בבחי' 'הולדה'. ואחר זו ההולדה משפיע הקב"ה 'מאה ברכות', וזהו שנאמר לאברהם אבינו 'לך לך' (בראשית יב, א) שהוא בני' מאה, כי אז התחילה הקדושה לצאת מן הכח אל הפועל, כאשר הלך אברהם אבינו לארץ ישראל שהוא מקום גילוי הקדושה בעולם הזה, ולכן הבטיח לו הקב"ה מאה ברכות.

ויש לרמוז על הענין הזה אצל אברהם אבינו, שהרי דברים אלו מיוסדים על הוזה"ק העוסק באברהם אבינו. והנה הפסוק לך לך מארצך נאמר אליו כאשר עוד היה נקרא בשם אברם, ואכן 'אברם' הוא נט' 'אור' מים 'רקיע' ברכה. ואחר כך נשלם עניינו יותר במאת הברכות, ואז נקרא שמו 'אברהם' שהוא נט' 'רב מאה', שנתרבה ונתברך במאה ברכות. ויש לומר כי ד' בחינות אלו מכוונות כנגד האבות הק' אברהם יצחק יעקב, יחד עם דוד המלך שהוא כנגד מדת המלכות. ונמצא כי תוספת הברכות הם בחי' מדת המלכות, ולכן נשלם עניינם על ידי האות ה' הרומזת על מדת המלכות [ה' אחרונה שבשם הוי"ה].

אכן כאשר הלך אברהם אבינו לארץ ישראל, עדיין לא נשלמה מדת המלכות כראוי, ולכן עדיין לא זכה לבחי' הברכות בשלימות [ולאמיתו של דבר תושלם המלכות לגמרי רק כאשר תקום מלכות דוד על מכונו, כביאת משיח צדקינו במהרה בימינו]. ולכן נאמר שם 'וילך אתו לוט', אשר לוט הוא לשון של קללה, להורות על כך שלא זכה אברהם אבינו עדיין לשלימות הברכות, ועוד היתה איזה אחיזה לקלי' הקללה. כי אכן נשמת דוד המלך שהוא שלימות הברכות, עוד היתה בשביה אצל לוט שהוא בחי' קללות, שהרי דוד בא מרות המואביה מבני בניה של לוט, וכל עוד שלא יצאה נשמת המלכות משביתתה, עדיין אין שלימות הברכות.

ובזה יש לפרש למה ובאיזה כח רצו מואב לעורר את היפך הברכה על כלל ישראל, שכן הם באים מבני בניו של לוט, המורה על שליטת כח הקללה כאשר עדיין לא הגיעו אל שלימות הברכות. ולכן כעת כאשר עמדו כלל ישראל לפני כניסתם לארץ ישראל, כאשר היו כבר אחר בחי' 'אור מים רקיע' ולפני המשכת המאה ברכות, באו המואבים להפריע להמשכת הברכות. וזהו שנאמר 'וירא בלק בן צפור' שהוא בני' 'אור מים רקיע' ע"ן המורה על מאה ברכות, דהיינו אשר מלך מואב היה ירא שמו ושליו בני ישראל את ההמשכה מולה עם הברכות. כאשר הם בעצם עדיין רק בבחי' 'אשר עשה ישראל לאמורי', אשר 'אמור' נט' 'אור' מים 'רקיע', ועדיין לא הגיעו אל הברכות, ולכן ניסה לעצור בעדם על ידי קללת בלעם. אבל הקב"ה הפך את הקללה לברכה, ונמשכו על כלל ישראל רוב ברכות.

ב.

זקני מדין לא רצו נבואה בבחי' פילגש

ויאמר אליהם לינו פה הלילה והשבותי אתכם דבר כאשר ידבר ה' אלי וישבו שרי מואב עם בלעם (כב, ח).

פי' רש"י: 'אין רוח הקודש שורה עליו אלא בלילה, וכן לכל נביאי אומות העולם וכי' באדם ההולך אצל פילגשו בהכנא'.

והנה על הפסוק הקודם 'ויילכו זקני מואב וזקני מדין וקסמים בידם', פי' רש"י: 'קסם זה נטלו בידם זקני מדין, אמרו אם יבא עמנו כפעם הואת יש בו ממש, ואם ידחנו אין בו תועלת. לפיכך כשאמר להם 'לינו פה הלילה', אמרו אין בו תקוה, הניחוהו והלכו להם, שנאמר 'וישבו שרי מואב עם בלעם', אבל זקני מדין הלכו להם. ויש להקשות, כי

אם היה צריך ללינת הלילה כדי לזכות לנבואה, למה עזבוהו זקני מדין, והלא אין חדייתו מפני שאין בו ממש, אלא כדי לזכות לנבואה, וכי לא ידעו כי נביאי אומות העולם מוקבלים נבואה רק בלילה.

ויש לומר על פי דיוק לשון רש"י, כי מה שנביאי אומות העולם מתנבאים בלילה, הרי זה כענין אדם ההולך אצל פילגשו. והנה המדינים היו מבני הפילגש אשר לאברהם אבינו (בראשית כד, ז), ואם כן כבר היה להם שייכות אל הקדושה בבחי' פילגש. ולכן אמרו כי אם יאמר להם בלעם שהוא צריך להמתין על הלילה, הרי שאין לו נבואה אלא בבחי' פילגש, אם כן אין בו תועלת יותר ממה שיש להם. כי חשבו שגמא יש לו מדרגה יותר גדולה מזה, אבל אם הוא רק בחי' פילגש, אין הם צריכים לו.

ג.

בלעם איבד את כוחו אחר שבירך את ישראל

ויאמר בלעם לבלק התיצב על עולתך ואלכנה אולי יקרה ה' לקראתי ודבר מה יראני והגדתי לך וילך שפי (כב, ט).

פי' רש"י שהלך יחידי, 'לשון שופי ושקט שאין עמו אלא שתיקה'. והנה בסוף הפרשה אחר שסיים לברך את ישראל, מצינו שאמר בלעם "הנני הולך לעימי" (כד, יד), והרי זה היפך הגמור מן "וילך שפי", שאין הוא הולך יחידי כלל, אלא הרי הוא עומד להיות אחד מכלל העם ולא להיבדל מהם כלל. והענין בזה הוא, כי כל נבואת בלעם וכוותו היה רק פקדון בידו כדי שיבא לברך את ישראל, ולכן אחר שסיים את כל הברכות, איבד את כל מעולתיו המיוחדות, וכבר היה אחד מכלל העם.

ורואים בסדר המקראות, שאחרי כל ברכה וברכה איבד קצת מכונו, עד שאיבד אותו לגמרי. כי לפני הברכה הראשונה נאמר "וילך שפי", שהיה ממש במדרגה מיוחדת יחידי ונבדל מכולם, כי היה כל כך נעלה ומרומם על כולם במדרגתו. וזהו שכתב הרמב"ן (כב, לה) כי כאשר לקח בלק את בלעם לבמות בעל, ראו משם רק את קצה העם, אלא שבלעם הלך יחידי לנקום גבוה יותר בשיפוע ההר [כמה מפרשים פירשו בתבנית שפי שהוא מלשון גובה ההרים הנקרא "שפיס" בלשון הנביא], והוא ראה משם את העם מולו, עכ"ל. והיינו אשר בלעם התעלה במדרגתו עוד יותר מבלק, עד שהוא היה יכול להשיג את כלל ישראל כולו, מה שבלק לא היה מסוגל לכך.

אבל מיד אחר כך, בפעם השניה שהלך לברך את ישראל, כתוב "אפס קצתו תראה וכולו לא תראה" (כב, יז), כי שוב לא היה במדרגה גבוהה כל כך שהוא יכול לראות את העם כולו, ואז כבר זלזל בו בלק ואמר לו "מה דבר ה'" (שם, יח), כי הרגיש שאין הוא באותה מדרגה נעלית שהיה בה לפני כן. ובפעם השלישית כתוב "ולא הלך כפעם בפעם לקראת נחשיו" (כד, א), שראה בלעם שאין לו עוד תועלת בחליכה למקום מיוחד בפני עצמו, כי אין הוא מגיע לשום מדרגה מיוחדת על ידי זה, לפי שהיה יורד במדרגתו מפעם לפעם, על ידי שיצאו ממנו כבר הברכות שהיו צריכות לצאת ממנו. עד שלבסוף אמר "הנני הולך לעימי", כי לא נשארה בו שום מעלה מיוחדת המבדילה אותו משאר עמו, ונהיה שווה לכולם כאחד מן העם.

ובדרך אנב רואים כאן את ההבדל הגדול בין צדיקי כלל ישראל, אל להבדיל אלה אלפי הדבולות נביאי אומות העולם. כי הנה אצל בלעם ראש הסטרא אחרא כאשר הוא נתיב גדול ונעלה, היה על ידי זה מרוחק ונפרד מן העם, כמו שמצינו אצל הגלגלים הפורשים מן השייכות אל כל אדם. וזה מרומז בשמו של בלעם, שהוא 'פל' עם' היינו באופן נפרד בלי העם, כי מהותו הנעלית אינה יכולה להיות אלא אם יפרד מכולם. מה שאין כן אצל כלל ישראל, הרי ככל שהצדיק מתעלה ומתרומם יותר, הרי הוא נהיה עוד יותר חלק מכלל ישראל ורובק בקדושתם של ישראל, ואדרבה הוא מגלה בעבודתו איך הוא 'מלמד על הכלל כולו' וכל קדושתו אינה באה אלא מזה כלליות נשמות ישראל, והוא מתאחד ומתחבר להיות לו שייכות עם כלל ישראל לברך אותם ולהתפלל לטובתם.

ד.

בלעם רצה להתגבר לעומת אברהם אבינו

מן ארם ינחני בלק מלך מואב מהררי קדם (כב, י).

יש להבין למה הזכיר בלעם בדבריו את בלק, מה יועיל לו בלק

לקלל ח"ו את ישראל.

אכן הנה כאשר הפך הקב"ה את קללתו לברכה אמר 'כי מראש צורים אראנו ומגבעות אשורנו' (כג, ט), שהם האבות והאמהות הקדושים (רש"י), הרי שבא ברצונו לעקור את שרשי כלל ישראל אצל האבות הק'. ויש לומר כי בעיקר בא בלעם להתגבר לעומת אברהם אבינו, כי רצה בלעם לעלות עד השורש של כלל ישראל, ואברהם אבינו הוא הראש והראשון של כלל ישראל. ולכן אמרו חז"ל (במדבר כ, יז) כי הקדים בלעם בבוקר לחבוש את אתונו בעצמו, ואמר לו הקב"ה 'רשע כבר קדמך אברהם', עיי"ש, הרי שכל עניינו היה לעומת אברהם אבינו. וכן מצינו במעשה (אבות פ"ה מ"ט) ענין שלם שיש בין 'תלמידיו של אברהם אבינו' לעומת 'תלמידיו של בלעם הרשע', כי אכן בלעם הרשע בא להתגבר בעיקר לעומת אברהם אבינו.

ולכן לקח בלעם עמו את בלק, כי בלעם היה מורעו של לבן הרשע (ספדרין קה; וזה"ק ס"א קסו:) אשר הוא היה בן בתואל (בראשית כח, ה) בן נחור אחי אברהם (שם כב, כב). ובלק היה מלך מואב אשר הם יוצאים מלוט (שם יט, לו), שהוא בן הרן אחי אברהם (שם יא, לא). ובהו בא להתגבר לעומת קדושת אברהם אבינו מזה שני אחיו, בבחי' ביטול של 'חד בשרי'. ולכן הזכיר את באו 'מהררי קדם', כי בא להתגבר לעומת השורשים הקדומים ה'הררי קדם' של כלל ישראל שהם האבות הק' ר"ה (א). אכן קללתו נחפכה לברכה, כי איתנה היא וזאת האבות הקדושים ולא יכול היה לבטלה ח"ו, ולכן אמר 'כי מראש צורים אראנו ומגבעות אשורנו'.

ה.

פרשתו של בלעם הם דברי תורה היוצאים מתוך רשות הסט"א

משה כתב ספרו ופרשת בלעם (כ"ב יד).

המפרשים התקשו מה ביאור לשון זה, וכי פרשתו של בלעם אינה חלק מכלל ספר התורה, למה מצייתת הגמ' פרשה זו באופן מיוחד.

והביאור הפשוט בדבר הוא, כי אכן יש ענין מיוחד בפרשתו של בלעם שאין בכל התורה כולה. כי מאז שמדברים על משה רבינו, הרי כל המאורעות הכתובים בתורה, אינם אלא דברים שאירעו עם משה ובני ישראל. ואילו פרשתו של בלעם היא כל מילה דבר שאירע בין בלק ובלעם, ולא היו בני ישראל נמזכים בכל המעשה מתחלתו עד סופו.

ועומק הענין בזה הוא, כי אכן יש בפרשה זו ענין מיוחד, בהיותה יוצאת מתוך הסטרא אחרא עצמה. שהרי יש כאן ברכות מיוחדות שהשפיע הקב"ה לכלל ישראל דרך פיו של ראש נביאי אומות העולם, ולכן הרי זה חלק מפרשה שלימה שהיתה בין בלק ובלעם ראשי הסטרא אחרא, ואילו כלל ישראל שהם חלק ונחלת הקדושה לא נטלו חלק במעשה זה כלל. וזה הוא עניינה המיוחד של פרשה זו, בהיותה דברי תורה היוצאים מרשות הסט"א בעצמה. וזה נובע מכח הקדושה העליונה שאינה מתפעלת מכל טומאה, על ידי הניצוה"ק השוכנים אפילו בתוך הסט"א עצמה בסוד "ומלכותו בכל מושלה" (תהלים קג, ט).

ובכל השנים קוראים פרשה זו סמוך ליום י"ז בתמוז, או לפעמים ביום י"ז בתמוז עצמו, ויש לומר כי בפרשה זו מונח איזה תיקון לפגם שאירע בי"ז תמוז. והענין הוא כי בזה היום היתה שבירת הלוחות (תענית כז), וזה היה מכח פגם חטא העגל. והנה כלל ישראל נכשלו במעשה העגל אחר שאמרו "כי לא משה האיש וגו' לא ידענו מה היה לנו" (שמות כב, א), וזה גרם לשבירת הלוחות. והיינו אשר ההעלמה על הידיעה בענין משה רבינו, היא גרמה את חטא העגל. ולכן הרי זה דומה לענין פרשתו של בלעם, אשר היא פרשה שנעלמה מידיעתו של משה רבינו בשעת מעשה, והרי היה משה רבינו בענין זה דומה למצב שבו היו כלל ישראל בחטא העגל. וכשם שבשעת פרשתו של בלעם נתגלה ענין מיוחד של "ומלכותו בכל מושלה", ויצאו דברי תורה מיוחדים מכח זה, שהם דברי תורה שהיו בלועים ביד הסט"א ויצאו מהם. כך גם יתגלה כי ע"י חטא העגל שנשכחו הלוחות הראשונות, וזו למתן הלוחות השניות שהם "כפליים לתושיה" (איוב יא, ו; שפירא מז, א), כי באו על ידי כח התשובה המהפך את הוזהות לזכויות ומוציא את הניצוה"ק הבלועים ביד הסט"א, ועל ידי זה זוכים לדברי תורה חדשים.

בכל עת יהיו בגדיך לבנים:

הנשמה צריכה
לעבור ניקיון
מידי פעם

א. לא בשמים הוא: עבודת ה' אינה דבר קשה כל כך כמו שחושבים

כל דבר נראה מבחוץ יותר קשה ממה שזה באמת | משל לאיש עסקים שמבחוץ נראה מלא דאגות | הכל תלוי בראש | עובד ה' רגיל לשאת על עצמו עול | עובד ה' מרגיש מתיקות בעבודה ואינו מסוגל בלעדיה | כל ההתחלות קשות ומכאן ואילך יערב לכם

ב. והייתם נקיים: העבודה לנקות את עצמו תדיר

אדם צריך לנקות את עצמו מכל לכלוך שדבק בו | בגשמיות כל דבר עובר ניקיון מפעם לפעם | באופן טבעי כל דבר מתלכלך | גם ברוחניות בהתחלה לא שמים לב לכלוך שמצטבר | אם לא עוצרים לנקות הלכלוך מצטבר למעלה ראש | תשובה היא ניקיון רוחני | תשובה בכל לילה | תשובה בערב שבת קודש | תשובה יסודית פעם בשנה | לפתח בקרבו סלידה מלכלוך

לימי הקיץ

ג. מה נאוו על ההרים: אפשר להתעלות מאד ב'קעמפ'

כשיודעים מראש לקראת מה הולכים, כל ימי הקיץ נראים אחרת | המעלה שיש באויר הטהור מזהמת הטומאה שבגופים | התועלת הנכבדה שבזה לתורה ולתפילה | המעלה של חיים בצוותא חדא עם חברים | מסייע להתלהבות בתפילה ובקדושת שבת | זהירות רבה מחברים לא טובים | זהירות מביטול זמן | כשנשכב לישון בזמן כל היום שאחר כך נראה אחרת | ימי בין המצרים וימי שבעה דנחמא | הכנה לראש השנה

א.

לא בשמים הוא: עבודת ה' אינה דבר קשה כל כך כמו שחושבים

נקודות:

ברגע שבחור
עשה שינוי במוח
והחליט בדעתו
שהוא 'עובד ה'
- הרי נעשה אדם
אחר לגמרי! הוא
מונח במצב של
עבודת ה'! 'קבלת
עול' נעשתה חלק
ממנו! זהו חלק
מה'סיסטעם'
שלו! ודאי
שקודם שנכנסים
לזה - זה נדמה
כהר גבוה, אך
ברגע שנמצאים
בפנים - רואים
שאין זה קשה
כל כך!

שינוי קטן במוח משנה את כל התפיסה במילים אחרות: ברגע שאדם נכנס ל'ביזנעס', המוח שלו משתנה במבנים! הוא נהיה סוג כזה של בן אדם! הוא נכנס למצב שהוא כעת איש עסקים, והוא חלק מהמצב הזה! המצב הזה מקיף אותו מכל צד והוא חי בתוך זה! ובכן, כעת בתור אדם שחי במצב כזה - בכלל לא קשה להתנהג בהתנהגות כזאת, זה בא לו ממש בקלות! אדרבה, יקשה עליו לצאת מה'ביזנעס'! אם משהו יטול ממנו את כל הטרדות שיש לו מחמת עסקיו - בתוך יומיים הוא ימצא את עצמו במצב נואש מרוב שעמום, כי הוא כל מורגל במהלך חיים כזה! היה זה קשה רק בהתחלה להסתגל למצב הזה, אבל אחר שכבר נכנס לזה בכל כוחו, זה נהיה אצלו חלק בלתי נפרד מה'סיסטעם' שלו, חלק מסגנון החשיבה שלו וחלק מאורח חייו.

ההשקפה הראשונה על עובד ה': זה עולה לו בקושי רב כל כך!

הנמשל כלפי עבודת ה'. הצופה מן הצד ומסתכל איך העובד ה' מסדר את יומו, זה נראה לו שלעובד ה' ישנן חיים מאד קשים. כי הוא רואה איך הוא נושא על עצמו 'עול' מלכות שמים' כל היום, הוא מנצל כל דקה לתורה ועבודה, הוא עמל על נקיות, הוא נזהר בדיבורו מכל גנדור של לשון הרע ושקר, הוא עובד על מידותיו לנקותן מכל מיני גאוה וכבוד וכדומה, ולכן נראה לצופה מן הצד שעבודת ה' היא מאד קשה להשגה ויישום.

בהשקפה שנייה: עבודת ה' היא חלק מהבן אדם והוא אינו יכול בלעדיה!

אולם אליבא דאמת אין זה קשה כלל וכלל! כי ברגע שבחור עשה שינוי במוח (שינה סוויטש במוח) והחליט בדעתו שהוא 'עובד ה' - הרי נעשה אדם אחר לגמרי! הוא מונח במצב של עבודת ה'! 'קבלת עול'

כל כך הרבה דאגות של ענינים שונים ש'חייבים' להסתדר, כי אם זה לא יסתדר - הרי הוא יכול לעזוב את ה'ביזנעס'. בקיצור: אין לו דקה אחת של מנוחה. וכאשר האדם שעומד מן הצד מתבונן על איש העסקים, הוא חושב לעצמו: "הרי זה דבר כל כך קשה לנהל עסקים! למה ההוא הכניס את עצמו לזה? וכי שווה לוותר על חיים שלווים ורגועים עבור כמה דולרים? מדוע אינו מחפש פרנסה אחרת - שמותירה גם זמן לנשום?".

בהשקפה שנייה: בכלל לא קשה לו!

אם נשאל את כל השאלות הללו את איש העסקים בעצמו, אזי ישמעו אחרת לחלוטין. נכון, הוא יודה לכך שבאמת בהתחלה היה לו מאד קשה, אבל אחרי שכבר נכנס לענין - הוא התרגל לזה, וכלל לא קשה לו! אדרבה, הוא יצחק על הפועל המסכן שכל כך דואג לו וחפץ בטובתו... והוא יגיד לו: "איני יודע על מה אתה סח! על איזה דאגות אתה מדבר? זה אצלי כמו לחם עם חמאה! אני מכיר את ה'ביזנעס' על כל פרטיהם ודקדוקיהם באמצע השינה! כל הדאגות הללו הם אינן דאגות כלל ועיקר - הם חלק מסדר היום הרגיל שלי! כך הוא ה'הלוך ילך' של ה'ביזנעס', ואני ממש לא נעשה מוטרד יתר על המדה בגללן!".

הקושי העיקרי הוא ההחלטה האיתנה: אני עובד ה'!

אחרי שהמסילת ישרים האריך כל כך כאן בפרק יא, לבאר את כל הפרטים של 'נקיות', הוא מסיים עם נושא כללי בענין הנקיות, הוא מסביר שלמרות שלא כל כך קל לעבוד על 'נקיות', עם כל זה אין זה קשה כל כך כמו שאנשים נוטים לחשוב. והוא מוסיף על כך כמה מילים, שעיקר הקושי בדבר הוא המחשבה שאדם צריך לקבוע בדעתו: "אקח את עצמי בידיים ואעבוד על כך להיות נקי!" ההחלטה הזאת קשה היא, אבל ברגע שאדם החליט שהוא לוקח את עצמו לענין הזה, והוא מתחיל לעבוד על כך - הוא מתרגל מהר מאד לענין, והוא נוכח לראות שזה הרבה יותר קל ממה שהוא תיאר לעצמו.

אפילו בגשמיות, מבחוץ - כל דבר נראה קשה יותר

בלשון חז"ל הענין הזה נקרא "כל ההתחלות קשות" - כל דבר יש בו קושי רק בהתחלה, אחר כך הדבר נעשה קל יותר. כלל זה אינו רק בעניני עבודת ה', אלא אף במילי דעלמא. והסיבה לזה היא, כי כל זמן שהאדם לא מונח ראשו רובו בענין שהוא רוצה לעסוק - זה מכביד עליו ונדמה לו כדבר קשה.

בהשקפה ראשונה ניתן לחשוב על איש עסקים: יש לו יום כל כך עמוס ולחוץ!

נביא דוגמא מצויה: כאשר איש פשוט מתבונן מהצד על איש עסקים עסוק, הוא לא מצליח להבין מדוע בן אדם מכניס את עצמו ל'ביזנעס' כאלו, מבחוץ זה נדמה לו, שחיייו של איש העסקים הגדול שמנהל מפעל ענק הם חיים קשים מאד. הטלפון שלו מצלצל כל רגע, והוא חייב להרים ולענות לכל עובד, הוא צריך לזכור כל כך הרבה מטלות - מהדברים הגדולים ביותר ועד לפרטים קטנים ופרטי פרטים, הוא צריך לשאת על ראשו

פרק י"א

וְהָיָה כְּלָלִי עַד הַנֶּה רַבִּים מִפְּרָמִי הַנְּקִיּוֹת, וְזֶה בְּנֵן אֵב לְכָל שְׂאֵר הַמִּצְוֹת וְהַמִּדּוֹת בְּכֶם, וְיִשְׁמַע חֶכְם וְיוֹסִיף לָקֹחַ וְנָבוֹן תַּחְבֻּלֹת יִקְנֶה (משלי א). וְהָיָה אֵינִי יָכוֹל לְהַכְחִישׁ שֵׁשׁ קֶצֶת טָרַח לְאָדָם לְהַנִּיעַ אֶל הַנְּקִיּוֹת הַזֶּה, אֵף עַל פִּי בֶן אֹמֶר אֲנִי שְׂאִין צָרִיךְ כֵּל כֶּה כְּמוֹ שְׁנִרְאָה לְכַאֲרָה, וְהַתְּחַשְׁבָּה בְּדָר הַזֶּה קִשָּׁה מִן הַמַּעֲשֵׂה

ברגע שאדם נכנס ל'ביזנעס', המוח שלו משתנה מבפנים! הוא נהיה סוג כזה של בן אדם! הוא נכנס למצב שהוא כעת איש עסקים, והוא חלק מהמצב הזה! המצב הזה מקיף אותו מכל צד והוא חי בתוך זה! ובכן, כעת בתור אדם שחי במצב כזה – בכלל לא קשה להתנהג בהתנהגות כזאת, זה בא לו ממש בקלות! אדרבה, יקשה עליו לצאת מזה'ביזנעס'!

~

גם ברוחניות קיים מושג של 'תשובה שנתית' – שפעם בשנה מנקים מאד יסודי, מגרדים ומשפשפים כל פינה שבנשמה, ומשתדלים לחזור למצב הנקיון המקורי. ה'תשובה השנתית' הינה תקופה של ארבעים יום, זה מתחיל בראש חודש אלול, ואחר כך מתחזק בעשרה הימים האחרונים, 'עשרת ימי תשובה'. וביום האחרון נעשה האדם נקי כל כך עם נקיון מופלא מאד

נעשתה חלק ממנו! זהו חלק מה'סיסטעם' שלו!
ודאי שקודם שנכנסים לזה – זה נדמה כהר גבוה, אך ברגע שנמצאים בפנים – רואים שאין זה קשה כל כך! כי ברגע שהראש מונח בסוגיא – הוא כזה סוג בן אדם וזה נורמלי אצלו!

ברגע שחשים את הטעם – מרגישים את ה'כ' הוא חייד'
בעבודת ה' ישנה סיבה נוספת, מדוע הדבר נעשה קל יותר אחרי שהתחילו. משום שברגע

שנכנסים פנימה לסוגיא של עבודת ה', רואים בפשיטות ש'כי הם חיינו' – מרגישים שזה 'חיים' ממש! וממילא, זה נותן חשק וחיות הלאה, לעשות יותר ויותר. ואפילו אם יש לו יום קשה – שקשה לו בעבודת ה' – הוא אינו נעצר, כי הטעם שיש לו מעבודת ה', דוחף אותו לעשות עוד ועוד. הוא מרגיש ממש שרק למטרה זו נברא! הוא לא מצליח להבין איך בני אדם יכולים לחיות בלי חשבון הנפש! חיים

ב.

והייתם נקיים: העבודה לנקות את עצמו תדיר

וועלט? האם אני מדקדק על המחשבה דיבור ומעשה שלי – שזה יהיה על פי תורה? מה הם ההשקפות שלי? האם אני חי כיהודי? האם אני חושב כמו יהודי? האם אני מרגיש כמו שיהודי צריך להרגיש? ובדיוק כמו שבגשמיות לא כל 'באלעבאסטע' מנקה באותו רמה, כך גם ברוחניות ודאי לא כולם עומדים במדרגה שווה כמה טוב הם מנקים את עצמם, וזה תלוי כמה אדם דורש מעצמו. אבל על כל פנים, כל אחד לפי המדרגה שלו – צריך שיהיה לו נקיות כלשהיא! אסור לאפשר לכלוך להצטבר ולהיערם שכבה על גבי שכבה, חייבים לעשות מידי פעם חשבון נפש, להתנקות ולעשות תשובה.

תשובה היא כמו סבון ניקוי לנשמה
בעצם, במקום 'נקיון' – ניתן לקרוא לזה בשמו 'תשובה', כי זה בעצם המצוה של תשובה, לשטוף ולנקות את הנשמה. ודאי שיש מדרגות רבות ושונות של תשובה, אבל הפעולה הפשוטה של תשובה פירושה, שהאדם אומר לריבונו של עולם: "אני מודה ומתוודה, שחטאתי נגדך! פטפטתי ונכשלתי ב'אבק לשון הרע'! התעוררה בקרבי אותה מדה רעה! חשבתי מחשבה רעה! לא התנהגתי כיהודי! כעת אני כבר רוצה להיות טוב! מהיום והלאה אהיה טוב! עזור נא לי שלא אשכח ממך!" כך מדברים כמה מילים חמות אל ה' ומתפללים לסייעתא דשמיא. ועם זה רוחצים את הנשמה! עד שיוצאים אדם נקי! כי תשובה היא ממש 'סדר נקיון'.

כמה שמחשיבים יותר את הנשמה – כך עושים תשובה בתדירות גבוהה יותר
בדיוק כמו בגשמיות, כמה שבנין המגורים יקר יותר – כך מנקים אותו בתדירות גבוהה יותר, כך גם ברוחניות, כמה שאדם מחשיב ומייקר את הנשמה שבקרבו – כך עושה תשובה ומנקה את עצמו לעיתים תכופות יותר. ישנם יהודים שעושים תשובה כמה פעמים ביום; כמו שהרבי ר' אלימלך כותב בצעטל קטן, שבכל פעם קודם שמתיישבים לאכול, יאמרו 'תפילת השב'. כך גם ישנם יהודים שעושים תשובה פעם ביום – בלילה לפני השינה; כמו שכתוב בזוהר הקדוש (ח"ג קעח), שאדם יהיה מ'מארי דחושבנא', שכל לילה קודם שישכב לישון שיעביד במחשבתו את כל מה שעבר עליו במשך היום: "מה היה היום? מה עשיתי? מה הרווחתי? מה אבדתי? האם נכשלתי באיזהו ממשל?" ובר דעת

לבוא עליו, הלכלוך לא יהיה ניכר בהתחלה. אט אט יצטברו בבית פירורים קטנים של לכלוך ושכבת אבק דקה, ועם הזמן יצטבר שם שכבה על גבי שכבה, עד שזה יגיע למצב שכבר בלתי ניתן לסבול את הלכלוך! מהיכן הגיע לכאן כל הלכלוך הזה? זה מגיע מהאוויר! משום שכל אויר העולם, מלא בכלוך ואבק, וכמו כן, האויר מלא ביצורים מקרוסקופיים שמפתחים לכלוך, כמו עשן וגז. וכדי שאדם ישמור על עצמו בבריאות ובנקיות, הוא צריך כסדר לנקות ולשטוף את עצמו ואת הסביבה שלו מכל מיני לכלוך.

גם ברוחניות האויר מלא בכלוך

בדיוק כמו שקיים לכלוך גשמי, כך גם קיים לכלוך רוחני שמסתובב באויר ובסביבה בה אנו חיים, אם זה עבירות ממש – שנקראים 'עבירות שאדם דש בעקביו'. או שזה אבק של כל מיני עבירות; כמו 'אבק לשון הרע' או 'הרהורי עבירה' שחז"ל אומרים על זה (ב"ב קסד): "אין אדם ניצול מהם בכל יום". אם זה כל מיני תאוות ו'מגושים' דיגייטי' שנכנסים אליו דרך גופו, בגלל שהוא אינו עומד כשומר הפתח לעצור את כל סוגי המחשבות שנכנסים אצלו. וזה מכניס בתוכו כל מיני מחשבות והשקפות שאינן ראויות – שאלו נכנסות לאדם מבלי שישים לב, ובמשך הזמן מצטרפת מחשבה למחשבה, מחשבה אחת בונה את המחשבה השניה, עד שנבנה אצלו בנין שלם של השקפה מעוותת! רק לאחר זמן הוא יתפוס את עצמו פתאום שהוא קבל איזשהו סוג של 'מהלך המחשבה', שאין לו מושג מהיכן זה הגיע אליו! והאמת, זה לא קרה ביום אחד, אלא נבנה במשך זמן רב, מהצטברות של שכבות של דמיונות רבים ומחשבות שאינן נכונות.

בלי חשבון נפש אדם נהיה עם הזמן 'איש עקום'
הריבונו של עולם העמיד ענין של נקיון בגשמיות, כדי שישמש כמשל לעבודת ה', כדי שילמדו מזה 'לימודא דחכמתא', להבין איזה 'סדר נקיון' צריך אדם לעשות בכדי לנקות את הנשמה שלו. כי אם אדם לא מנקה את עצמו מפעם לפעם, מצטבר אצלו שכבות של לכלוך רוחני וזוהמא על הנשמה! ולא מדובר כעת על עבודה לתקן מדה מסוימת בפרטיות, אלא על 'נקיון כללי' שצריך תמיד לשטוף ולנקות את הנשמה. כלומר, מידי פעם צריך אדם לחפש ולבדוק את עצמו: "וואו שטיי איך אויף דער

מלבד הנקיות בפרטים – קיים מושג של נקיון כללי
ישנה מדה כללית השייכת לענין הנקיות, זהו ענין הנקיון – שאדם צריך תמיד לנקות את הנשמה שלו מכל מיני פירורים של לכלוך שדבקו בה. אף שודאי שאדם צריך בעיקר לעבוד על פרטים, במיוחד על אותם פרטים בהם יש לו נגיעה חזקה; כמו שהמסילת ישרים הזכיר, כמו כבוד, גאווה, גזל, עריות, מאכלות אסורות, שאדם צריך לעבוד על עצמו שלא יהיה לו נגיעה אליהם. אבל חוץ מזה קיים מושג של נקיון כללי.

בגשמיות מוכרחים לנקות כל פינה

כאשר מתבוננים בעולם, רואים שכל דבר צריך לעבור נקיון מפעם לפעם. למשל, רחובה של עיר, חייב נקיון תמידי – שעליו מופקדת מחלקה מיוחדת בעירייה הנקראת 'מחלקת התברואה' – כי אם לא ינקו את הפסולת, יהיו כל הרחובות מלאים בזבל. בחז"ל גם כן מצינו (פסחים ט): "שוקי ירושלים עשוין להתכבד בכל יום" – את רחובות ירושלים טאטאו בכל יום, כי ירושלים היתה עיר נקיה מאד, לכן עברה נקיון מידי יום ביומו. כך גם כל בנין מגורים, חייב לעבור נקיון מידי פעם, וכל דייר משלם כל חודש לחברת אחזקה ששולחת עובדי נקיון, שיעברו בכל הבנין וינקוהו היטב. לכל בנין יש את הסדר שלו כיצד מתבצע שם הנקיון – בהתאם לרמת היוקרה של הבנין. בנין שמתגוררים שם דיירים רגילים – שוטפים אחת לשבוע. אם גרים שם 'בעסערע מענטשן' – שוטפים אותו פעמיים או שלוש בשבוע. אך אם יזניחו את נקיון הבנין, ולא ישטפוהו, בתוך זמן קצר הבנין ייראה כחורבה... יהיה בלתי אפשרי ממש להכנס לשם. כך גם בכל דירת מגורים, שלכל 'באלעבאסטע' יש את המהלך והסדר של הנקיון שלה, באיזה תכיפות היא מנקה את הבית, אחת מנקה כל יום ואחת מנקה פעם בשבוע – ערב שבת, אבל זה ודאי שמוכרחים לנקות. כי אם לא ינקו, הבית לא יהיה ראוי למגורים. כך גם קיים מושג שנקרא 'נקיון שנת' שאותו עושים אחת לשנה; כמו שידוע ב'אידישע שטיבער', שלפני פסח מנקים היטב כל פינה בנקיון יסודי.

כל יום מתווסף לכלוך חדש – אבל לא מבחינים בו
כאשר אדם יזניח את נקיון ביתו, ביום הראשון הוא עדיין לא יבחין ב'חורבן' שעתידי

צריך להוסיף גם מחשבות פנימיות יותר: "האם לא התגנבו לראשי אי אלו מחשבות זרות - שיכולות להתפתח אחר כך ל'שורש פורה ראש ולענה'? האם לא הכנסתי בקרבי איזו שהיא השקפה עקומה - שיכולה להשפיע על כל מהלך המחשבה שלי?". כל זה צריך אדם להתבונן במחשבתו לפני שהולך לישון, ויעשה תשובה ויפטר מכל מיני לכלוך ואבק שנערם במשך היום על ליבו.

ענין ההליכה למקוה בכל יום - נקיון יומי
כל הענין של ללכת לטבול במקוה, גם הוא מיוסד על ענין הנקיון, כי המקוה רוחץ את הנשמה בדרך סגולית! ולכן חסידים היו הולכים למקוה בכל יום, כי הם היו בבחינת 'נקיי הדעת' שבירושלים, שממש כמו שהיו מטאטאים את רחובות העיר ירושלים מידי יום, משום ששם הוא מקום השראת השכינה, כך גם, כל 'אנשי ירושלים' - שהתגוררו במקום כל כך קדוש - למדו, שאדם לא גרע מהעיר, ואם מנקים את העיר מידי יום ביומו, צריך האדם גם כן להתנקות כל יום! ו'חסיד'י'ש' אידן' היו בבחינת 'נקיי הדעת', לכן הדרו לטבול במקוה מידי יום, כחלק מהנקיון - לרוחץ את הנשמה לכל הפחות פעם ביום.

ענין ההליכה למקוה ועשיית תשובה בערב שבת - נקיון שבועי
אפילו כאלו שלא שוטפים את הבית כל יום, אבל בערב שבת כל אחד עושה שטיפה

פרק י"א

כִּי פֶאֶשֶׁר יִשִּׁים הָאָדָם בְּלִבּוֹ וַיִּקְבַּע בְּרָצוֹנוֹ
בְּקִבְעוֹתָ לְהִיְוֹת מְבַעְלֵי הַמִּדָּה הַמְּטֹכָה הַזֹּאת,
הִנֵּה בְּמַעַט הָרָגָל שֶׁיִּרְגֵּל עֲצָמוֹ בָּזָה, תָּשׁוּב לוֹ
קָלָה הָרִבָּה יוֹתֵר מִמָּה שֶׁהָיָה יָכוֹל לְחַשֵּׁב, וְזֶה
דְּבָר שֶׁהַנֶּפֶס יוֹכִיחַ אֶתוֹ

לכבוד שבת. וגם כאלו ששוטפים כל יום, אבל ערב שבת שוטפים את הבית ביתר שאת. גך גם ברוחניות, ערב שבת הוא זמן תשובה; כדברי הרבי ר' אלימלך (נועם אלימלך פר' משפטים): "עד בא השמש" - בטרם יבואו ה'ליכטיגע מוחין' של שבת, "תשיבנו לו" - תעשה תשובה. ולכן בערב שבת ויום טוב קיים 'סדר נקיון' גדול יותר; כמו שכתוב בכל הספרים, **שילכו למקוה בערב שבת ויעשו תשובה על כל השבוע, כי קודם שנכנסים לזמן נעלה וחפצים לקבל קדושה משבת ויום טוב, צריך קודם לרוחץ את עצמו היטב ולעשות תשובה חזקה.**

ענין חודש אלול והימים הנוראים - נקיון שנתי
בדיוק כמו בגשמיות שקיים מושג של 'נקיון שנתי' - שבדרך כלל הוא לפני פסח, כך גם ברוחניות קיים מושג של 'תשובה שנתי' - שפעם בשנה מנקים מאד יסודי, מגרדים ומשפשפים כל פינה שבנשמה, ומשתדלים לחזור למצב הנקיון המקורי. ה'תשובה השנתית' הינה תקופה של

הכנה לימי הקיץ

מה נאוו על ההרים: אפשר להתעלות מאד ב'קעמפ'

(מתוך שיעור במסילת ישרים - פרשת בלק תשע"ג)

הריבוננו של עולם! ואכן צריך לנצל זאת היטב, להשקיע בעבודת ה' איכותית ומרוממת! להכניס את עצמו לגמרי בתפילה ובתורה, לקדושת שבת ולחיים של עבודת ה'!

בעיר הראש לא רגוע כל כך
נקודה נוספת, הוא ענין הרחבת הדעת ומנוחת הנפש. בעיר גרים בדרך כלל בדירות קטנות וצפופות, וחסר הרחבת הדעת. ואפילו כאשר יוצאים לרחוב העיר, עדיין אין שקט נפשי ללכת ברוגע לבית המדרש, כי הרחובות מלאים תמיד באנשים ובתי המדרשות הומים אדם, והיכן שרק מסתובבים - מוקפים באנשים. כל זה גורם חוסר ישוב הדעת ורוגע בראש, הן בכך שהבחור לחוץ כיצד מסתכלים עליו, ובכלל המחשבה שלו תפוסה כל הזמן עם אנשים. כמו כן, כאשר הוא הולך הביתה מידי לילה, טורדים אותו כל מיני שעבודים בבית, ולפעמים הוא גם צריך ללכת להשתתף באיזה שמחה וכדומה.

מחוץ לשאון הכרך יש שקט ורוגע ואפשר לנצל היטב לעבודת ה'

כאשר נוסעים 'לקעמפ', ישנה הזדמנות לחיות קצת עם 'הרחבת הדעת'. יש שם מספיק שטחים ריקים שניתן בהם 'צו כאפן א שפאציר' ברוגע ושלוות הנפש. ב'קעמפ' אדם אינו מוקף עם כל כך הרבה אנשים כל הזמן, הוא מנותק

ארבעים יום, זה מתחיל בראש חודש אלול, ואחר כך מתחזק בעשרה הימים האחרונים, 'עשרת ימי תשובה'. וביום האחרון נעשה האדם נקי כל כך עם נקיון מופלא מאד; כמו שהתורה אומרת "כִּי בְיוֹם הַזֶּה יִכְפַּר עֲלֵיכֶם לְטָהַר אֶתְכֶם מִכָּל חַטָּאתֵיכֶם לִפְנֵי ה' תִּטָּהָרוּ" - ביום הזה אתם מתנקים מכל העבירות שלכם! וכמו שמבואר בספר החינוך (מצוה קפה), שהריבוננו של עולם ברוב רחמיו קבע בכל שנה יום אחד של נקיון, כי **אלמלא יום זה היו מצטברים כל כך הרבה חטאים, שהעולם לא יכול היה להתקיים הלאה, לכן עשה הריבוננו של עולם חסד, וקבע זמן של 'תשובה שנתי', שמסתיימים עם יום כיפור שכל יהודי יוצא נקי וזך מיום זה, 'לפני ה' תטהרו'.**

לפתח בעצמו את מידת הנקיות בכלליות
הפסוק אומר (קהלת ט, ח): "בְּכָל עֵת יִהְיֶה בְּגִידְךָ לְבָנִים". משמעות הדברים, שמלבד הענין שאדם מנקה את עצמו ועושה תשובה מפעם לפעם, הוא צריך על ידי זה לרכוש תכונה של נקיות - שלא להתלכלך כל כך הרבה. כי אדם נקי נזהר יותר בשעה שאוכל וכדומה, שלא להתלכלך, שלא יצטרך לנקות את עצמו. במילים אחרות: **אדם צריך לפתח בנפשו רגישות רוחנית, שבכל פעם שהוא בא במגע עם איזה דבר שאינו ראוי, שמיד ירגיש שדבר זה אינו ראוי ושהוא לא בשבילו!** שיהיה אצלו כמין רגישות שיש לאדם נקי, בשעה שנדבק בו לכלוך.

~

ובחור צריך באמת לראות להיות באחדות ולחיות בצוותא עם בחורים טובים, צריך 'פראווען' שבתים וסעודות יחד, לדבר דברי תורה ולשיר זמירות יחד! צריך להתפלל יחד בהתלהבות וחשק! דבר זה יכול לפעול שינוי לטובה לכל השנה; כמו שרואים בחוש אצל בחורים רבים, שהם ממש משתנים לטובה בזכות חודשי הקיץ

התורה והעבודה! ובחור צריך באמת לראות להיות באחדות ולחיות בצוותא עם בחורים טובים, צריך 'פראווען' שבתים וסעודות יחד, לדבר דברי תורה ולשיר זמירות יחד! צריך להתפלל יחד בהתלהבות וחשק! דבר זה יכול לפעול שינוי לטובה לכל השנה; כמו **שרואים בחוש אצל בחורים רבים, שהם ממש משתנים לטובה בזכות חודשי הקיץ, משום שזה מסוגל מאד לעבודת ה'.**

להזהר ולהשמר מפני חברים רעים ולהזהיר אחרים מפניו

אמנם הענין הזה של לחיות בין חברים, יכול גם לפעמים להביא השפעה הפוכה חלילה, כי אם מזדמנים 'לקעמפ' בחורים מקולקלים השם ישמרנו, אפשר בקיץ אחד ליפול לשאול תחתית רח"ל. לכן צריך להזהר להתחבר רק לחברים טובים. ואם מבחינים באיזשהו בחור שלא מתנהג כראוי, וכל שכן אם הוא גורם השחתה לבחורים אחרים, צריך מיד ליידע את ראש הישיבה והמשגיח על כך. ואין מקיימים שום 'מצות אהבת ישראל' אם מרחמים על אותו אחד ולא מספרים זאת להנהלה, כי השם ישמור ויציל איזה חורבנות יכולים לצאת מזה.

הלילה אינו זמן לדיבורים - אפילו לא בעניני עבודה ה'

עוד הפסד שיכול להוצר דוקא מהענין של החברים, הוא הענין של ביטול זמן. ישנם בחורים שהם חובבי שיחה 'גוטע שמועסערס'. ויכול לקרות ב'קעמפ' לפעמים, שיכולים לשבת 'קופקע' של בחורים ולדבר דברים בטלים ולהעביר את הזמן עד שעת לילה מאוחרת. ובזה הוא מפסיד את כל התועלת שיש ב'קעמפ'. לכן צריך בחור לדעת בנפשו היטב: **מיד כשמגיע הזמן שצריך ללכת לישון - איני מדבר עם אף אחד!** ודאי שצריך לפעמים לשוחח עם חברים, אם בעניני עבודה ה' ובלימוד, או אפילו במילי דעלמא כדי להתאוורר מעט, אבל כל זה צריך להעשות באמצע היום כאשר הזמן דוחק ללמוד וגם אז זה צריך להגביל זאת כמה זמן מדברים. אבל בלילה אין זה בכלל הזמן המתאים 'צו פארברענגען', זהו זמן ללכת לישון! **כאשר שוכבים בזריזות לישון בזמן - קמים בבוקר עם 'פרישקייט', הנפש נקיה ורעננה,** ואז יש 'א' גוטע פארטאגס' והכנה טובה לתפילה, אחר כך התפילה היא כבר משהו אחר, ואחר כך גם כל היום אחרת.

סגולת ימי הקיץ - ימים מסוגלים להתקרבות לרבש"ע

הקיץ כולו מורכב מימים נעלים, זה מתחיל ב'ימי בין המצרים' - שהם ימים מאד גדולים, הם ימים שמאד מסוגלים לקנות בנפשו קשר ושייכות לירושלים ולבית המקדש. ואחרי שלושת השבועות מגיעים 'שבעה דנחמא' - שהם גילויים גדולים של נחמה ותקווה. אחר כך כבר מגיע אלול - **שכולו מהלך שמוביל לראש השנה.**

השי"ת יעזור שינצלו היטב את הזמנים ואת המקומות כראוי וכנכון, ושיחזרו כולם בבריאות איתנה. ובניתיים כבר יבוא משיח, ונזכה להיות כולנו יחד בירושלים עיר הקודש, במהרה בימינו אמן.

צחות, והיה מסתיר בהם דברים נעלים וכוונות נעלות, ובזה היה מסתיר את דרכיו בקודש. והנה אחד ממנהגיו הקבועים היה בעת קבלת הקוויטלעך, שלא היה מקבל שום פדיון עם סכום שאינו שלם, כגון מאה וחמישים וכדו' [ומטבעות של מחצית], אלא אך ורק מספרים שלמים. והיה נוהג לומר על כך בלשון צחות, כי הסכום שאינו שלם בא יחד עם שני קללות... למשל מי שהביא מאה וחמישים רייניש, הרי מצד אחד יתכן כי מתחלה חשב לתת מאתיים רייניש, ואז חשב לעצמו: 'אָה, אזוי פיל זאל איך געבן פאר'ן רבי'ן? א מכה אויף אים... צו פיל! (אה, כל כך אתן אל הרבי? מכה! שתהיה עליו... זה יותר מדי!). ולצד השני יש מי שחשב לתת רק מאה רייניש, ואז חשב לעצמו: 'ער וועט מקפיד זיין...' (הרי הוא קפיד...), ולכן הוא נותן למעשה מאה וחמישים. ונמצא כי משני הצדדים הרי זה בא יחד עם קללות, ולכן אין הוא רוצה אלא את הסכומים השלמים... ומי יעמוד בסוד קדושים.

• דרכו של הרה"ק מראזוואדוב זי"ע היה כשנסע איזה נסיעה עם הרכבת, היה מגיע אל ה'באן סטאנציע' (תחנת רכבת) זמן רב לפני מועד הנסיעה, ולפעמים היה יכול להמתין שם אפילו זמן ארוך עד שעת הנסיעה. והיה זה מחמת רוב אנינות דעתו הק', אשר מחמת זה היה עליו לסלק ולמנוע מעצמו כל בלבול וטירדה, כדי שהנסיעה תהיה במלוא הישוב הדעת.

פעם אחת שהה הרה"ק מראזוואדוב בימי הקיץ במרחץ 'קארלסבאד', וכאשר היה עליו לחזור לביתו הקדים ובא לתחנת הרכבת זמן רב קודם הנסיעה כדרכו תמיד. בעודו יושב שם אחוז בשרעפי הק', ניגש אליו איזה 'עיקשע ראבינער' מרבני דייטשלאנד - כי ראה עליו שהוא אדם נכבד ונשוא פנים והבין שהוא רב וכדומה - וביקש ממנו כי יואיל לומר לו איזה דבר תורה. והנה בדרך כלל היו דברי תורתו של הרה"ק מראזוואדוב מיוסדים בעיקר על עניני קבלה, והיו כלולים בגימטריאות ושמוה"ק, ולא היה שייך לומר דברים כאלו לפני ראבינער כזה.

פתח הרה"ק מראזוואדוב ואמר לו על הפסוק בפרשת השבוע פרשת בלק, 'מה אקוב לא קבה א"ל, ומה אזעום לא זעם ה'' (כג, ח), שפירש התרגום 'מא אלוטה דלא לטיה א-ל, ומא אתרכיה דלא תרכיה ה''. ולכאורה קשה למה תירגם 'לָא', והרי הפסוק אומר 'לֹא' והיה לו לתרגם 'לֹא'. אלא ביאור הדבר הוא, כי בלעם רצה לקלל את כלל ישראל ח"ו, ולכן חיפש אחר איזו קללה שתוכל לחול עליהם, ולא מצא שום קללה כזאת. שהרי כל הקללות והתוכחות שאמר הקב"ה על כלל ישראל, גנו בהם אך ורק ברכות והבטחות טובות. ולכן טען בלעם כי כבר אין בכוחו לקלל את כלל ישראל בשום קללה, כי את כל הקללות כבר אמר להם הקב"ה וגנו בהם ברכות והמתיקם. וזהו שתרגם אונקלוס 'מֵה אלוטה דלא לטיה א"ל' והיינו איזה קללה יכול הוא לקלל שעדיין לא קיללם הקב"ה בזה וגנו בה ברכות, כי את כל הקללות שבעולם כבר אמר הקב"ה והמתיקם. כאשר שמע ה'ראבינער' את זה המאמר, הגיב בקריאת התפעלות: 'אָך מיין גאט!'

• הרה"ק רבי אלעזר מריישא זי"ע [בן הרה"ק רבי אלימלך מרודניק זי"ע, נכד הרה"ק הרבי ר' אלימלך מליזנסק זי"ע] נתגדל בצעירותו אצל הרה"ק מצאנו זי"ע, כי התייתם בגיל צעיר מאביו שהיה חברו הקרוב של הרה"ק מצאנו, ולכן אחר פטירת אביו הק' הביאו אותו להתחנך בבית הרה"ק מצאנו, והוא היה חביב עליו ומקורב אליו ביותר.

פעם אחת נתן לו הרה"ק מצאנו בקבוק יין, ובעת נתינתו אמר לו: 'מיט דעם וויין, וועסטו קענען כמעט מחיה מתים זיין' (עם זה היין, תוכל כמעט להחיות מתים), והיה רבי אלעזר משתמש הרבה עם יין זה, והיה נוהג לומר: 'יש לי יין שאין כמוהו בכל העולם! ופעל מופתים גדולים עם זה היין. ובכלל היה פועל הרבה מופתים נפלאים, והיה ידוע בשער בת רבים כבעל מופת מופלג.

בכל שבוע בעת אמירת קידוש בליל שב"ק, היו מביאים לבית מדרשו כל מיני חולי נפש, שישמעו את הקידוש שלו. והיו בהם הרבה כאלו אשר לפני קידוש היו קשורים ברצועות, כדי שלא יזיקו לעצמם ולאחרים מרוב טירוף דעתם. אבל תיכף אחר ששמעו את ה'קידוש', כבר היו יכולים לשחררם לנפשם. כי בעת הקידוש היה אצלו זמן גדול ועת רצון לפעול ישועות לחולי הנפש.

• סיפר הרה"צ ר' אלכסנדר שמואל טייטלבוים מקאלבסוב ז"ל, עובדא נפלאה ששמע מפי אביו הרה"צ ר' לייבוש מקאלבסוב ז"ל, שהוא שמע אותה מרבי אלעזר בעצמו, שסיפר על דבר פלא שאירע עמו אצל הרה"ק מצאנו. וכך היה מעשה:

הרה"ק מצאנו היה לו שיעור קבוע בכל לילה לפני תפלת מעריב, ובאותה שעה היה יושב מסוגר בחדר לבדו, ולא היו יכולים להפסיקו ולהפריע לו באותו זמן בלי שום יוצא מן הכלל. פעם אחת היה הרה"ק מגארליץ זי"ע צריך מאביו הק' איזה דבר נחוץ מאד, והיה זה בזמן אותו השיעור כאשר היה סגור בחדרו, ולא היה יכול להיכנס לפניו. ניגש הרה"ק מגארליץ אל רבי אלעזר ואמר לו: 'דיך וועט דאך דער טאטע נישט אוועק שיקן, איך האב א דבר נחוץ, גיי אריין צום טאטן' (אותך הרי לא ישלח אבי מעל פניו, יש לי דבר נחוץ, היכנס נא אל אבי). ענה לו רבי אלעזר: 'אז דו וועסט מיר באצאלן...' (אם תשלם לי על כך...). הסכים הרה"ק מגארליץ והבטיח כי אכן ישלם לו עבור כך. נכנס רבי אלעזר לחדרו של הרה"ק מצאנו, ואכן קיבלו ולא שילחו מלפניו, ואמר לו מה לענות על שאלת הרה"ק מגארליץ. והחל מאז נהיה הדבר 'עסק' שלם... אשר כל מי שהיה צריך איזה תשובה מאת הרה"ק מצאנו באותה שעה, היה ניגש לרבי אלעזר ומשלם לו איזה סכום, והוא היה חוזר אליו עם תשובה. וסיפר רבי אלעזר כי ענין זה נמשך למשך שנה שלימה, אשר במהלכה הודמנו לו כמה וכמה פעמים שנכנס עם שאלות במשך אותה השעה. אבל הוסיף רבי אלעזר ואמר: 'מעולם לא הייתי צריך לשאול שום שאלה! אלא הייתי ניגש אל השולחן, ומיד היה הרה"ק מצאנו עונה לי על השאלות! והיו כמה פעמים שלא ענה לו שום דבר, ואז הבין כי אין הוא צריך לשאול.

• סיפר הרה"ח הישיש ר' יוסף [יאשע] ליפשיץ ז"ל: רבי אלעזר היה נוהג לדבר כמה 'ווערטליך' ודברי